

Alternative Education : The saving culture of Children and Youths of Bannaisuan School, Wang Mai Sub - district, Pabon District, Phatthalung Province

Wanchai Dhammasaccakarn

Ph.D. (Behavioral Sciences), Associate Professor
Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University,

Atsawalug Ratchapolsit

Manager of Alternative Education Center for career promotion,
sustainable organization and community development,
Bannaisuan School, Phatthalung Province

Angkana Dhammasajjakan

D.B.A. (Management), Associate Professor
Faculty of Management Sciences, Songkhla Rajabhat University

Pornpichet Hanghon

Ph.D. (Management), Director
Luangpusong Jantasaro for Research Foundation, Chumphon Province

Received : June 2, 2019 / **Revised :** November 28, 2019 / **Accepted :** December 9, 2019

Abstract

The objectives of this research were to enhancement the process and promotion the culture of savings for children and youths of Bannaisuan School. The research method is divided into 3 phases : preparation, participatory action (community preparation, community context analysis, and strengthen the culture of savings for children and youths, using the PAOR process : planning, action, observing, and reflecting results), and lesson learn summaries. The data collection from 12 children and youths, including interview, questionnaire, observation, and group discussion, analyzing by content analysis and the result presented in description.

The results of the study are divided into two parts : firstly, saving process, consist of the awareness step and saving practice step; secondly, savings culture promotion, consist of the coordination center and how to transfer knowledge and wisdom include telling the story, practice as a model, and 2 forms of practice savings: intelligent savings (establishment of the band, pineapple recycle, and Bannaisuan school library), and livestock savings (pig farming with herbal in pits, folk chicken farming, folk cow farming, and catfish farming in cement ponds).

Keywords: Alternative Education, The Saving Culture, Children and Youths, Bannaisuan School, PAOR

การศึกษาทางเลือก: วัฒนธรรมการออมของเด็กและเยาวชน โรงเรียนบ้านในสวน ตำบลวังใหม่ อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง

วันชัย ธรรมสังการ

ปร.ด. (พฤติกรรมศาสตร์), รองศาสตราจารย์

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

อัครลักษณ์ ราชพลสิทธิ์

ผู้จัดการศูนย์การศึกษาทางเลือกเพื่อการส่งเสริมอาชีพ การพัฒนาองค์กรและชุมชนอย่างยั่งยืน

โรงเรียนบ้านในสวนจังหวัดพัทลุง

อังคณา ธรรมสังการ

บธ.ด. (การจัดการ), ผู้ช่วยศาสตราจารย์

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

พรนศพิชญ์ แท่งหน

ปร.ด.(การจัดการ), ประธานมูลนิธิ

มูลนิธิหลวงปู่สงฆ์จันทโรเพื่อการวิจัย จังหวัดชุมพร

วันรับบทความ : 2 มิถุนายน 2562 / วันแก้ไขบทความ : 28 พฤศจิกายน 2562 /

วันตอบรับบทความ : 9 ธันวาคม 2562

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาระบบวัฒนธรรมการออมของเด็กและเยาวชน โรงเรียนบ้านในสวน วิจัยดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะเตรียมความพร้อม ระยะปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (การเตรียมชุมชน การวิเคราะห์บริบทชุมชน และการเสริมสร้างระบบวัฒนธรรมการออมสำหรับเด็กและเยาวชน โดยใช้กระบวนการ PAOR : วางแผน ปฏิบัติ สังเกตการณ์ และสะท้อนผล) และระยะสรุปบทเรียน เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แบบสังเกต และการสนทนากลุ่ม โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และนำเสนอในลักษณะพรรณนาความ

ผลการศึกษา แบ่งเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 กระบวนการออมทรัพย์ มี 2 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนการสร้างความตระหนัก และขั้นตอนปฏิบัติการออมทรัพย์ และส่วนที่ 2 ระบบวัฒนธรรมการออมทรัพย์ มี 2 ส่วน ได้แก่ ศูนย์ประสานงาน และวิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญา ที่ประกอบด้วย การบอกเล่าเรื่องราว ปฏิบัติเป็นแบบอย่าง และฝึกปฏิบัติการออมทรัพย์ 2 รูปแบบ คือ การออมทรัพย์แบบปัญญา (การจัดตั้งวงดนตรี การทำสับปะรดกวน และห้องสมุดโรงเรียนบ้านในสวน) และการออมทรัพย์แบบปศุสัตว์ (การเลี้ยงหมูหลุมสมุนไพร การเลี้ยงไก่พื้นบ้าน การเลี้ยงวัวพื้นบ้าน และการเลี้ยงปลาในบ่อซีเมนต์)

คำสำคัญ: การจัดการศึกษาทางเลือก, วัฒนธรรมการออม, เด็กและเยาวชน, โรงเรียนบ้านในสวน, กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

บทนำ

การศึกษาทางเลือก (alternative education) หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนที่ไม่ประสงค์จะเรียนในระบบการศึกษาปกติ ซึ่งมีเหตุผลมาจากพื้นฐานของบุคคลตามปรัชญาความเชื่อทางการศึกษาและการเรียนรู้ หรือตามปรัชญาความเชื่อทางการเมือง ปรัชญาความเชื่อทางศาสนาและความศรัทธา หรือเป็นการสนองความต้องการส่วนบุคคลเป็นการเฉพาะ มิใช่การศึกษาที่จัดให้กับบุคคลทั่วไป หรือแม้กระทั่งการสนองตอบของบุคคลที่จะปฏิเสธระบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียนในการศึกษาระบบปกติ ดังนั้น การศึกษาทางเลือกจึงเป็นการจัดการศึกษาที่มีรูปแบบแตกต่างไปจากการศึกษาแนวกระแสหลักในระบบทั่วไป โดยจัดขึ้นบนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าธรรมชาติของมนุษย์มีความแตกต่างหลากหลาย การศึกษาทางเลือกจึงมีหลายรูปแบบ แต่ทั้งหมดมีจุดหมายเดียวกัน คือ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านสติปัญญา และจิตใจ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551; วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา, 2561) จากแนวคิดนี้ จึงมีการจัดการศึกษาทางเลือกที่ให้สิทธิของบุคคลและชุมชนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 12 ที่กล่าวว่า “นอกเหนือจากรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง” โดยมาตรา 15 วรรคแรกกล่าวว่า “การจัดการศึกษามีสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย” ดังนั้นการจัดการศึกษาทางเลือกจึงจัดอยู่ในกลุ่มการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งมาตรา 15 วรรคสี่ กล่าวว่า “การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อหรือแหล่งความรู้อื่น ๆ สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบได้ ไม่ว่าจะเป็นผลการเรียนจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนนอกระบบ ตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพ หรือจากประสบการณ์การทำงาน” นอกจากนี้ยังถือเป็นหน้าที่

ของรัฐตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 54 วรรคสาม ที่กล่าวว่า “รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน ในการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการ กำกับ ส่งเสริม และสนับสนุน ให้การจัดการศึกษาดังกล่าวมีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล ทั้งนี้ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติซึ่งอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ และการดำเนินการและตรวจสอบการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติด้วย” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

จากรายงานนโยบายการเงิน (มีนาคม 2562) ธนาคารแห่งประเทศไทย พบว่า หนี้ครัวเรือนมีประมาณร้อยละ 78 ต่อ GDP ถือว่าอยู่ในระดับสูงเมื่อเทียบกับค่าเฉลี่ยของประเทศตลาดเกิดใหม่ที่ประมาณร้อยละ 40 และปัจจัยในการแก้ปัญหาที่สำคัญคือ ประชาชนต้องมีวินัยทางการเงิน เช่น การออมก่อนใช้ เป็นต้น (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2562) ดังนั้นการเรียนรู้เรื่องการออมผ่านการจัดการศึกษาทางเลือกจึงเป็นบทเรียนที่นำมาวิจัยในครั้งนี้

“การออม” พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2554) ให้ได้ความหมายของคำว่า “ออม หมายถึง เก็บหอมรอมริบ เช่น ออมทรัพย์ ออมสิน หรือ ถนอม สงวน” ซึ่งถ้าเป็นการออมเงิน การออมจะเป็นการควบคุมพฤติกรรมการใช้จ่าย มีความประหยัดระมัดระวังการใช้จ่ายเงินให้เหมาะสมแก่ฐานะของตนเอง เป็นความพยายามหักห้ามใจ หรือการควบคุมสติอารมณ์ของจิตใจ ลักษณะการออมมีหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับบริบทแวดล้อมของบุคคลในชุมชนแห่งนั้น ซึ่งมีความคิด ความเชื่อ ค่านิยม เป็นเช่นไรย่อมส่งผลต่อรูปแบบการออมเป็นเช่นนั้น โดยสามารถสรุปกว้าง ๆ ได้เป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) การออมในรูปแบบของสินทรัพย์ทางการเงิน เป็นการออมเพื่อเหตุผลต่าง ๆ เช่น การถือเงินเพื่อสภาพคล่อง การออมลักษณะนี้สามารถกระทำได้หลายวิธี อาทิ การออมในรูปของสินทรัพย์ทางการเงินในระบบ (อยู่ภายใต้คุ้มครองของกฎหมาย) เช่น ฝากไว้กับธนาคารหรือสถาบันทางการเงิน การซื้อหลักทรัพย์ทางการเงิน การกู้ยืมตามกฎหมาย เป็นต้น การออมในรูปสินทรัพย์นอกระบบ

(ไม่อยู่ภายใต้คุ้มครองของกฎหมาย) เช่น การเล่นเกม การกั๊ยที่มีสัญญาเป็นต้น และการออมในรูปแบบของการปรับพฤติกรรมการใช้เงิน เช่น การควบคุมการใช้จ่ายในครัวเรือน การซ่อมแซมรักษาทรัพย์สินให้มีสภาพคงที่เป็นต้น และ 2) การออมในรูปแบบของสินทรัพย์ที่ไม่ใช่เงินหรือการออมในรูปแบบของสินทรัพย์ถาวร เป็นการออมโดยการนำรายได้ส่วนหนึ่งไปซื้อสินทรัพย์ถาวรมาถือไว้ โดยมีเป้าหมายในการถือสินทรัพย์ที่แตกต่างกัน และในการถือสินทรัพย์นั้นบางคนอาจถือไว้เป็นหลักประกันในอนาคต แต่บางคนอาจถือไว้เพื่อป้องกันการลดค่าของเงินสด เช่น การถือครองที่ดิน อาคารและสิ่งก่อสร้างเพื่อที่อยู่อาศัย ทรัพย์สินประเภททุนหรือที่ใช้ในการผลิต (อาทิ เครื่องจักรหรือเครื่องมือต่าง ๆ) การเพิ่มของสินค้าคงเหลือ และการสะสมโลหะที่มีค่า (อาทิ ทองคำ อัญมณีต่าง ๆ) เป็นต้น (กุลิสรา กฤตวรกาญจน์, 2549; วันดี ทิรัญสาพร พรทิพย์ บุญทรง นงลักษณ์ ลัคนทินากร และ สุรัชญา เมฆขลา, 2558; ศิริรัตน์ ศรีพนม, 2559; วิโรจน์ เจริญลักษณ์ และธนภรณ์ เนื่องพลี, 2561) ข้อมูลข้างต้นนี้จะรูปแบบการออมที่รับรู้จากตำราเรียนทั่วไป

การทบทวนวรรณกรรมทำให้พบว่า รูปแบบการออมจากประสบการณ์ของนักวิชาการซึ่งมีความรู้หรือประสบการณ์ที่แตกต่างกันไป ในงานนี้นักวิจัยขอนำเสนอรูปแบบการออมตามข้อค้นพบ 5 รูปแบบ ได้แก่ การออมทรัพย์สินแบบสิทธิกรรม หมายถึง หมายถึง การออมทรัพย์สินผ่านการประกอบกิจกรรมทางเกษตร เช่น การปลูกต้นไม้ หรือพืชผักสวนครัว เป็นต้น 2) การออมทรัพย์สินแบบปศุสัตว์และการประมง หมายถึง การออมทรัพย์สินผ่านการประกอบกิจกรรมการเลี้ยงสัตว์ เช่น การเลี้ยงหมู การเลี้ยงไก่ การเลี้ยงปลา และการเลี้ยงวัว เป็นต้น 3) การออมทรัพย์สินแบบเงินเหรียญ ธนบัตร หมายถึง การออมทรัพย์สินผ่านกิจกรรมทางการเงิน เช่น การฝากเงินกับสถาบันทางการเงิน การลงทุนกับบริษัท หรือห้างร้าน เป็นต้น 4) การออมทรัพย์สินผ่านการประกอบกิจกรรมด้านอสังหาริมทรัพย์และวัตถุที่มีมูลค่า หมายถึง การออมทรัพย์สินด้วยวิธีการลงทุนซื้อที่ดิน บ้านจัดสรร ทองคำแท่ง วัตถุโบราณที่สามารถแปลงมูลค่าเป็นเงินได้ และ 5) การออมทรัพย์สินทางปัญญา หมายถึง การส่งเสริมเฉพาะองค์ความรู้ ความสามารถ และศักยภาพของบุคคลอันนำไปสู่การสร้างมูลค่าทางการเงินได้ เช่น

การประพันธ์เนื้อร้องทำนองของบทเพลง การแสดงดนตรี การเป็นวิทยากร และศิลปะการแสดงอันหลากหลาย เป็นต้น นักวิจัยจึงจัดกระบวนการเรียนรู้แบบการศึกษาทางเลือกที่ผู้เรียนสามารถเลือกรูปแบบการออมได้ตาม อธิปไตย หรือความชอบ ผ่านโรงเรียนบ้านในสวน

โรงเรียนบ้านในสวน จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 24 ตุลาคม 2559 ณ บ้านเลขที่ 392 หมู่ที่ 4 ตำบลวังใหม่ อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง เป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นตามแนวคิดการจัดการศึกษาทางเลือก เพื่อเปิดโอกาสให้กับเด็กและเยาวชนในพื้นที่ได้มีสิทธิที่จะเลือกเรียนรู้ และมีสถานที่เพื่อการเรียนรู้ตามที่ตนเองประสงค์อยาก จะเรียนรู้ โดยจัดตั้งเป็น “ศูนย์การจัดการศึกษาทางเลือก เพื่อการส่งเสริมอาชีพ การพัฒนาองค์กร และชุมชน อย่างยั่งยืน” มีว่าที่ร้อยตรี อัครลักซ์ ราชพลสิทธิ์ เป็น ผู้จัดการศูนย์ และมีกิจกรรมการเรียนรู้หลัก ๆ ที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมการออมของชุมชนท้องถิ่นที่เป็นการออมในรูปแบบทรัพย์สินที่ไม่ใช่เงิน ซึ่งโรงเรียนบ้านในสวนใช้คำว่า “การออมทางปัญญา” อาทิ การเปิดบริการห้องสมุด บ้านในสวน การสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนา เด็กและเยาวชน แปลงสาธิตการปลูกไม้ร่วมยางพารา การเลี้ยงหมูปลูกผสม การสร้างเครือข่ายผักปลอดสารเคมี การจำหน่ายเนื้อหมูปลูกผสม เรื่องเล่าเครือข่ายและ กิจกรรมบนเวทีโรงเรียนบ้านในสวน และมหกรรมดนตรี โรงเรียนบ้านในสวน การศึกษาในครั้งนี้จึงมีเป้าหมาย เพื่อลดบทบาทการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนจากการปฏิบัติที่ผ่านมาของโรงเรียนบ้านในสวนเป็นหลัก

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อเสริมสร้างกระบวนการส่งเสริมวัฒนธรรม การออมของเด็กและเยาวชนโรงเรียนบ้านในสวน หมู่ที่ 4 ตำบลวังใหม่ อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง

วิธีการวิจัย

1. พื้นที่วิจัย เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ พื้นที่วิจัยคือชุมชนบ้านท่าดินแดงออก หมู่ที่ 4 ต.วังใหม่ อ.ป่าบอน จ.พัทลุง เป็นชุมชนชนบทที่มีจำนวน ประชากรในชุมชนทั้งหมด 1,114 คน จำนวน 298 ครัวเรือน โดยมีพื้นที่ปฏิบัติการวิจัย คือ โรงเรียนบ้านในสวน (ศูนย์การจัดการศึกษาทางเลือก เพื่อการส่งเสริมอาชีพ การพัฒนาองค์กรและชุมชนอย่างยั่งยืน) ตั้งอยู่ ณ

บ้านเลขที่ 392 หมู่ที่ 4 ตำบลวังใหม่ อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง มีเนื้อที่ประมาณ 2 ไร่เศษ มีอาคาร 1 หลัง มีโรงเรือนสำหรับเลี้ยงหมูป่าลูกผสม 1 หลัง มีพันธุ์ไม้นานาชนิด ทั้งไม้ดอก ไม้ประดับ ไม้ผล และไม้ยืนต้นทั่วไป โดยมีเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการในระยะเริ่มต้นประมาณ 20 คน แต่สามารถเข้าร่วมจนเสร็จสิ้นโครงการ จำนวน 12 คน มีอายุอยู่ระหว่าง 10-12 ปี เป็นชาย 3 คน และหญิง 9 คน

2. ขั้นตอนการวิจัย ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการวิจัยตามรูปแบบของกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ตลอดจนเงื่อนไขในการมีส่วนร่วมของชุมชนออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การเตรียมความพร้อม โดยทำการวิเคราะห์บทเรียนความสำเร็จในการเสริมสร้างวัฒนธรรมการออมสำหรับเด็กและเยาวชนจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งลงพื้นที่เพื่อทำการสำรวจสภาพจริงและการสัมภาษณ์แกนนำชุมชนเบื้องต้นเกี่ยวกับสถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมและความร่วมมือของชุมชนในการทำกิจกรรมต่าง ๆ

ระยะที่ 2 การปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การเตรียมชุมชน โดยมีแนวทางคือ สร้างความสัมพันธ์กับแกนนำชุมชนและกลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขอความร่วมมือในการขับเคลื่อนโครงการวิจัยในพื้นที่ เช่น โรงเรียนวัดท่าดินแดง วัดท่าดินแดง การประชุมร่วมระหว่างนักวิจัยและภาคีต่าง ๆ และกำหนดทีมวิจัย 2) การวิเคราะห์บริบทชุมชน แบ่งเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เช่น ประชากร เศรษฐกิจ และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เช่น ประวัติการก่อตั้งชุมชน ข้อมูลทั่วไปด้านสังคม วัฒนธรรม ความเชื่อ การเมืองการปกครอง เหตุการณ์สำคัญ ๆ ในชุมชน เป็นต้น และ 3) การเสริมสร้างวัฒนธรรมการออมสำหรับเด็กและเยาวชน โดยใช้กระบวนการ PAOR (ตามแนวคิดของ Kemmis & McTaggart, 1990) ประกอบด้วย 4 ขั้น ได้แก่ 3.1) ขั้นวางแผน (plan) โดยใช้กระบวนการกลุ่ม ผู้วิจัยนำเสนอผลจากการศึกษาในระยะที่ 1 ให้ที่ประชุมรับทราบ และช่วยกันกำหนดแนวทางการเสริมสร้างวัฒนธรรมการออมสำหรับเด็กและเยาวชน ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ กิจกรรมที่ต้องปฏิบัติ บทบาทหน้าที่ และวิธีดำเนินการ

3.2) ขั้นลงมือปฏิบัติ (action) คณะทำงานร่วมกันขับเคลื่อนกิจกรรมตามแผนงานที่วางไว้ 3.3) ขั้นสังเกตการณ์ (observation) ผู้วิจัยใช้วิธีสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม โดยบันทึกการปฏิบัติงาน และถ่ายภาพ บันทึกเสียง และแบบบันทึกการสังเกต และ 3.4) ขั้นสะท้อนผล (reflection) ผู้วิจัยนำผลการเก็บข้อมูล มาให้ผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยช่วยกันวิเคราะห์ ประเมินผล เพื่อให้ทราบปัญหาและแนวทางแก้ไข เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและเป็นข้อมูลพื้นฐานที่นำไปสู่การปรับปรุงวางแผน และปฏิบัติต่อไป

ระยะที่ 3 การสรุปบทเรียน สังเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการเสริมสร้างวัฒนธรรมการออมของเด็กและเยาวชน โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) ประเมินผลกระบวนการขั้นตอนการพัฒนา ได้แก่ ประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกัน ความเต็มใจในการปฏิบัติงาน ความสามารถในการสื่อสาร มนุษย์สัมพันธ์ การปฏิบัติตามขั้นตอน โดยสร้างแบบสังเกต การมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างวัฒนธรรมการออม และ 2) ประเมินผลการพัฒนา ประกอบด้วย การประเมินการบรรลุเป้าหมาย โดยบันทึกความเปลี่ยนแปลงจากภาพถ่าย เครื่องบันทึกเสียงและแบบการสังเกต ทุกหนึ่งเดือนตั้งแต่มีการประชุมเรื่องการเสริมสร้างวัฒนธรรมการออม และการประเมินความคิดเห็นของผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาโดยใช้การสัมภาษณ์ แบบสอบถามและการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม

3. เครื่องมือและเทคนิควิธีการเข้าถึงข้อมูล ผู้วิจัยได้เลือกใช้เครื่องมือและเทคนิคการเข้าถึงข้อมูลหลายอย่าง ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview protocol) เพื่อทำการถอดบทเรียนกระบวนการเสริมสร้างวัฒนธรรมการออมของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ปฏิบัติการ โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ และ ตอนที่ 2 กระบวนการเสริมสร้างวัฒนธรรมการออมของเด็กและเยาวชน 2) แบบสอบถาม 3) แบบสังเกต 4) การสนทนากลุ่ม และ 5) แบบบันทึกภาคสนาม

4. เทคนิคการเข้าถึงข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการและเทคนิค ดังนี้ 1) การสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เป็นขั้นตอนแรกที่ผู้วิจัยลงพื้นที่ภาคสนาม และได้เข้าไปแนะนำตัวเพื่อทำความสนิทสนมกับกลุ่ม

ผู้ให้ข้อมูลก่อนการสัมภาษณ์ 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยอาศัยแนวทางการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกที่สร้างขึ้น และผู้วิจัยตั้งคำถามเพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นมุมมองของผู้ให้ข้อมูลที่สมบูรณ์ครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขณะสัมภาษณ์มีการบันทึกเสียงเพื่อให้ได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครบถ้วนและบันทึกภาพเหตุการณ์ไว้ และ 3) การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม ผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมกิจกรรมในชีวิตประจำวันของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ขณะเดียวกันจะซักถามและจดบันทึกข้อมูลที่ต้องการเพิ่มเติมอย่างละเอียดมากขึ้น

5. การตรวจสอบข้อมูล โดยมีกระบวนการและขั้นตอนในการตรวจสอบข้อมูล ดังนี้ 1) ตรวจสอบความตรงของข้อมูล (validity) ด้วยการนำเทปบันทึกเสียงจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาถอดข้อความคำสัมภาษณ์รวมถึงข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การจัดสนทนากลุ่ม และการบันทึกภาคสนาม ดูความแตกต่าง และความตรงของข้อมูลในแต่ละชุดการสัมภาษณ์ และ 2) ตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการแบบสามเส้า ด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (methodological triangulation) ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลหลายวิธีในการเก็บรวบรวมข้อมูลเดียวกัน ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมโดยการจดบันทึกภาคสนาม การเก็บรวบรวมเอกสารจากการประชุมประจำเดือน การสนทนากลุ่ม และด้านแหล่งข้อมูลที่ต่างกัน (data triangulation) ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกในข้อมูลชุดเดียวกันจากผู้ให้ข้อมูลที่หลากหลาย

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1) จัดระเบียบข้อมูล (data organizing) เป็นกระบวนการจัดการด้วยกรรมวิธีต่าง ๆ เพื่อให้ข้อมูลเป็นระเบียบ ทั้งในทางกายภาพและในทางเนื้อหา พร้อมทั้งจะแสดงและนำเสนออย่างเป็นระบบได้ สำหรับการจัดระเบียบข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ ได้มีการนำข้อมูลเกี่ยวกับการวิจัยจำแนกตามประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ด้วยเทคนิคการกรอกข้อมูลลงตารางซึ่งมีการจัดแบ่งออกเป็นประเด็นหลักสำคัญ และประเด็นย่อยก่อนการแสดงผลข้อมูล 2) แสดงข้อมูล (data display) เป็นกระบวนการนำเสนอข้อมูล ส่วนใหญ่อยู่ในรูปของการพรรณนา อันเป็นผลมาจากการเชื่อมโยงข้อมูลที่จัดระเบียบแล้วเข้าด้วยกัน ตามกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์ เพื่อบอก “เรื่องราว” ของสิ่งที่ศึกษา

ตามความหมายที่ข้อมูลซึ่งได้ถูกจัดระเบียบไว้ดีระบบวัฒนธรรมการออมสำหรับเด็กและเยาวชน และ 3) การหาข้อสรุป การตีความและการตรวจสอบความถูกต้องตรงประเด็นของผลการวิจัย (conclusion, interpretation and verification) เป็นกระบวนการหาข้อสรุปและตีความหมายหรือผลข้อค้นพบที่ได้จากการแสดงผลข้อมูล รวมถึงการตรวจสอบว่า ข้อสรุป/ความหมายที่ได้นั้นมี ความถูกต้องตรงประเด็นและน่าเชื่อถือเพียงใด ข้อสรุป และสิ่งที่ตีความออกมานั้นอาจจะอยู่ในรูปของคำอธิบาย กรอบแนวคิด หรือทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษาวิเคราะห์ สำหรับการศึกษาครั้งนี้ได้มีการนำผลการวิจัยออกมาพรรณนา และสรุปตีความตามเนื้อความของแนวคิดและทฤษฎีการวิจัย

ผลการศึกษา

ผลการวิจัย สามารถจำแนกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ กระบวนการออมทรัพย์ และ ระบบวัฒนธรรมการออมทรัพย์ ดังนี้

ส่วนที่ 1 กระบวนการออมทรัพย์ เป็นกระบวนการเสริมสร้างวัฒนธรรมการออมทรัพย์ของเด็กและเยาวชน โรงเรียนบ้านโนสวน มีกระบวนการดำเนินงาน 2 ขั้นตอน ได้แก่ การสร้างความตระหนัก และปฏิบัติการออมทรัพย์ ดังนี้

1.1 การสร้างความตระหนัก พบว่า การสร้างความตระหนักให้เด็กและเยาวชนในชุมชน เห็นถึงคุณค่า และมีนิสัยรักการเก็บออมตามรูปแบบต่าง ๆ เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ กระบวนการดังกล่าวต้องอาศัยระยะเวลาในการพิสูจน์ เพราะทุกกระบวนการจะต้องอาศัยความร่วมมือจากกลุ่มเป้าหมายที่เป็นตัวกำหนดความสำเร็จ ซึ่งในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการพบปะพูดคุยผ่านช่องทางการสื่อสารแบบออนไลน์ ได้แก่ เฟซบุ๊ก และไลน์ โดยการสอบถามข้อมูลสถานการณ์ของกลุ่มเด็กและเยาวชน รวมถึงค่านิยมส่วนตัวที่เด็กและเยาวชนมีความชื่นชอบและเป็นความฝันที่เด็กและเยาวชนอยากจะเป็น ตลอดจนถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการปฏิบัติการ/กิจกรรม ตามความชื่นชอบของเด็กและเยาวชน หลังจากทราบข้อมูลจึงได้นัดหมายวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน โดยกิจกรรมที่มีความเชื่อมโยงกับการเสริมสร้างค่านิยมการออม ตามความถนัด หรือความสามารถ และความสนใจของเด็ก

และเยาวชน โดยที่ผู้วิจัยจะเป็นบุคคลที่คอยอำนวยความสะดวกให้เกิดการพบปะพูดคุยและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ รวมถึงการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชน และเมื่อทราบเป้าหมายของแต่ละคน ก็จะช่วยในการออกแบบกระบวนการให้สอดคล้องกับวิถีและบริบททางสังคมของเด็ก ซึ่งจะไม่เป็นการชี้นำเด็ก แต่จะเป็นการกระตุ้นให้เด็กและเยาวชนเป็นผู้คิดและตัดสินใจเกี่ยวกับปฏิบัติการออมทรัพย์

อย่างไรก็ตามปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นใน

ขั้นตอนนี้ ได้แก่ กระบวนการมีส่วนร่วมและระยะเวลา ตลอดจนความต่อเนื่องสำหรับการกระตุ้นให้เด็กและเยาวชนมีความรักและค่านิยมในการออม ทั้งนี้ ช่วงอายุมีส่วนสำคัญต่อกระบวนการออมทรัพย์ ซึ่งขั้นตอนนี้ดังกล่าวอาจจะไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร แต่กระบวนการดังกล่าวได้สร้างกระบวนการเรียนรู้และเพิ่มเติมประสบการณ์ชีวิต ที่นอกเหนือจากชั้นเรียนของเด็กและเยาวชน (แสดงดังภาพประกอบที่ 1)

ผมจะตั้งใจขอมคนตราทำความฝันให้เป็จริงคับ

ภาพประกอบ 1 (a) การสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์ของกลุ่ม, (b) ตั้งวงคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์และกำหนดกิจกรรม (ที่มา : คณะผู้วิจัย, ถ่ายเมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2559)

1.2 ปฏิบัติการออมทรัพย์ หลังจากสร้างความตระหนัก โดยเด็กและเยาวชนจะเป็นผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับการเลือกรูปแบบการปฏิบัติการออมทรัพย์ พบว่าเด็กและเยาวชนตัดสินใจและเลือกที่จะปฏิบัติการออมทรัพย์ 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) การออมทรัพย์แบบปัญญาเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ให้ความสนใจที่จะมีการจัดตั้งวงดนตรีและทำสับปะรดกวน โดยมีการฝึกซ้อมดนตรีเป็นประจำทุกวันในช่วงตอนเย็น ซึ่งเป็นการซ้อมแยกทั้งนี้ เมื่อมีงานแสดงก็จะมีการฝึกซ้อมใหญ่เป็นวง ซึ่งการ

ฝึกซ้อมนี้เด็กและเยาวชนจะมีศูนย์การจัดการศึกษาทางเลือกโรงเรียนบ้านในสวน เป็นพื้นที่คอยอำนวยความสะดวกในเรื่องสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ดนตรี และ 2) การออมทรัพย์แบบปศุสัตว์ เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ให้ความสนใจในการเลี้ยงปลาตุ๊ก โดยมีการรวมกลุ่มและจัดแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบในการดำเนินงาน ตั้งแต่การจัดทำบ่อปลาตุ๊ก ทั้งนี้ จะมีศูนย์การจัดการศึกษาทางเลือกโรงเรียนบ้านในสวน คอยอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรม (แสดงดังภาพประกอบที่ 2)

ภาพประกอบ 2 (a) การออมแบบปัญญาผ่านการเล่นดนตรี, (b) การออมแบบปัญญาผ่านการทำสับปรดกวน, (c) การออมแบบปศุสัตว์ผ่านการเลี้ยงปลาตกในบ่อซีเมนต์
(ที่มา : คณะผู้วิจัย, ถ่ายเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2559)

ส่วนที่ 2 ระบบวัฒนธรรมการออมทรัพย์ พบว่าระบบวัฒนธรรมการออมทรัพย์ของเด็กและเยาวชนโรงเรียนบ้านในสวน ประกอบด้วยกลไกการขับเคลื่อนงาน 2 ส่วน ได้แก่ ศูนย์ประสานงาน และวิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญา ดังนี้

2.1 ศูนย์ประสานงาน เป็นหน่วยอำนวยความสะดวกที่ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานกิจกรรมการเสริมสร้างค่านิยมการออมทรัพย์สำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นกลไกสำคัญของศูนย์การจัดการศึกษาทางเลือกโรงเรียนบ้านในสวน โดยจะมีผู้ประสานงานหลักที่เป็นคนคอยอำนวยความสะดวกให้แก่เด็กและเยาวชนในเขตพื้นที่ศูนย์ประสานงาน มีบทบาทในการเชื่อมโยงเครือข่าย เพื่อการระดมทุนทางสังคมสำหรับการช่วยเหลือขบวนการขับเคลื่อนกิจกรรมการเสริมสร้างค่านิยมการออมทรัพย์ โดยที่ศูนย์จะคอยอำนวยความสะดวกให้เด็กและเยาวชนได้เกิดความตระหนักและกระบวนการเรียนรู้ถึงกิจกรรมการออมทรัพย์ในลักษณะที่เด็กและเยาวชนเลือก อาจกล่าวได้ว่าศูนย์การจัดการศึกษาทางเลือกโรงเรียนบ้านในสวน เป็นกลไกรูปแบบใหม่ของชุมชนที่จะเข้ามาช่วยหนุนเสริม และเป็นศูนย์ประสานงานเพื่อเป็นองค์กรที่คอยกระตุ้นให้เด็กและเยาวชนมีค่านิยมการออมทรัพย์

2.2 วิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญา เป็นวิธีการที่ศูนย์การจัดการศึกษาทางเลือก

โรงเรียนบ้านในสวน ใช้เป็นเครื่องมือสำหรับก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ประกอบด้วย การบอกเล่าเรื่องราว การปฏิบัติเป็นแบบอย่าง และการฝึกให้ปฏิบัติ ดังนี้

2.2.1 การบอกเล่าเรื่องราว เป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่ศูนย์การจัดการศึกษาทางเลือกโรงเรียนบ้านในสวนใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาด้านการออมทรัพย์ให้แก่เด็กและเยาวชน ซึ่งภายใต้กระบวนการดังกล่าวจะมีเนื้อหาสาระที่สอดแทรกการสร้างค่านิยมการออมในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งนี้จะมีผู้ประสานงานและคณะกรรมการประจำศูนย์ที่คอยเป็นตัวขับเคลื่อนการดำเนินงาน เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีการบอกเล่าเรื่องราวประสบการณ์ด้านการออมทรัพย์ในหลากหลายรูปแบบ ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้แบบพี่สอนน้อง นับว่าเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างค่านิยมการออม วิธีการดังกล่าวช่วยให้เด็กและเยาวชนซึมซับถึงวิธีการ คุณค่า ประโยชน์ และมองเห็นรูปแบบการออมทรัพย์ อย่างไรก็ตามข้อจำกัดที่เกิดขึ้นจากการบอกเล่าเรื่องราว ได้แก่ วิธีการสร้างแรงจูงใจในการรับฟังของเด็กและเยาวชน ซึ่งวิธีการดังกล่าวสร้างความสนใจได้ค่อนข้างน้อย จะมีเด็กและเยาวชนเพียงจำนวนหนึ่งเท่านั้นที่สามารถรับรู้เข้าใจ และรับการถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาด้วยวิธีการนี้ (แสดงดังภาพประกอบ 3)

ภาพประกอบ 3 (a) อาคารโรงเรียนบ้านในสวน (ศูนย์การจัดการศึกษาทางเลือกฯ),
(b) การบอกเล่าเรื่องราวไร้พลังการออม
(ที่มา: คณะผู้วิจัย, ถ่ายเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2559)

2.2.2. การปฏิบัติเป็นแบบอย่าง เป็นวิธีการอย่างหนึ่งในการถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาด้านการออมทรัพย์ให้แก่เด็กและเยาวชน โดยจะมีการดำเนินกิจกรรมตามลักษณะของวิถีชีวิต ได้แก่ การประกอบอาชีพเกษตรกรรม และอาชีพอื่น ๆ ที่หลากหลายตามความถนัดและโอกาสของผู้ประสานงานและคณะกรรมการศูนย์ ซึ่งเป็นกลไกอย่างหนึ่งที่คอยให้การสนับสนุนค่านิยมการออมทรัพย์สำหรับเด็กและเยาวชน โดยเป็นการนำเอาบทเรียนจากชุมชนมาปรับใช้และได้สร้างฐานการเรียนรู้และพยายามออกแบบกระบวนการให้มีความสอดคล้องกับภูมิปัญญาเดิมของชุมชน สร้างการรับรู้และแนวทางสำหรับการออมทรัพย์ให้แก่เด็กและเยาวชน เช่น การออมทรัพย์แบบเงินเหรียญธนบัตร ก็จะสามารถเก็บออมเงินได้หลายวิธี ได้แก่ การเก็บออมกับธนาคาร กลุ่มออมทรัพย์ และองค์กรการเงินชุมชนประเภทต่าง ๆ เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่าวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแบบการปฏิบัติให้เห็นเป็นตัวอย่างมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างค่านิยมการออมสำหรับเด็กและเยาวชนในชุมชน ซึ่งตามพัฒนาการด้านร่างกาย และจิตใจ เมื่อถึงช่วงวัยหนึ่งเด็กและเยาวชนจะแสวงหาบุคคลต้นแบบที่จะดำเนินชีวิตตาม ซึ่งบุคคลดังกล่าวนี้จะต้องมีความพิเศษที่สามารถเป็นแนวทางสำหรับบุคคลอื่นได้

อย่างไรก็ตามบทเรียนที่ได้มีข้อคิดที่ควรตระหนักได้แก่ การสื่อสารสำหรับการรับรู้ถึงเป้าหมายและทิศทางของศูนย์ นอกจากนี้ระยะเวลาการดำเนินงาน

ของศูนย์จะต้องมีความต่อเนื่องและสามารถตอบสนองความต้องการของชาวบ้านในชุมชนได้ ซึ่งกิจกรรมการดำเนินงานของศูนย์ จะต้องเอื้ออำนวยผลประโยชน์แก่ชาวบ้าน หากชาวบ้านมีความพึงพอใจ กิจกรรมของศูนย์ก็สามารถดำเนินงานไปได้ด้วยดี แต่ถ้าหากชาวบ้านไม่เห็นคุณค่าและตระหนักถึงคุณประโยชน์ของศูนย์การเรียนรู้ และหากการดำเนินงานขาดกระบวนการมีส่วนร่วม ผลที่เกิดขึ้นในชุมชนเชิงบวกก็จะน้อย ซึ่งที่ผ่านมาทางศูนย์การเรียนรู้ฯ ได้รับบทเรียนในหลากหลายด้าน ทั้งในส่วนของเงินทุนสำหรับการพัฒนาปรับปรุงศูนย์ที่มีจำนวนจำกัด ซึ่งออกโดยแกนนำของศูนย์เอง ทั้งนี้ แกนนำของศูนย์จะต้องพัฒนาศักยภาพให้มากขึ้นกว่าเดิมทั้งในมิติของวุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และตำแหน่งทางสังคม เพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างการยอมรับจากชุมชน หากแกนนำขาดคุณสมบัติดังกล่าวก็จะได้รับการยอมรับและความร่วมมือจากชุมชนไม่เท่าที่ควร

2.2.3 การฝึกให้ปฏิบัติ เป็นวิธีการสำคัญขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาด้านการออมทรัพย์ เนื่องจากเป็นขั้นตอนที่เด็กและเยาวชนทุกคนจะต้องฝึกภาคปฏิบัติ นำองค์ความรู้และภูมิปัญญาการออมทรัพย์ มาทดลองปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลกับตนเอง โดยศูนย์การจัดการศึกษาทางเลือกโรงเรียนบ้านในสวนจะคอยให้คำแนะนำปรึกษาแก่เด็กและเยาวชน ถึงหลักการออมทรัพย์ในรูปแบบต่าง ๆ ตามความ

สนใจของเด็กและเยาวชนแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นการปฏิบัติตามวิถีชีวิตประจำวัน ที่มีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก ตั้งแต่ขั้นการเกิด เจริญเติบโต จนตาย การออมทรัพย์ในแต่ละช่วงวัยและรูปแบบก็必将มีความสอดคล้องกับบุคคลในแต่ละช่วงวัย อาจกล่าวได้ว่าการฝึกภาคปฏิบัติสำหรับการออมทรัพย์นั้นเป็นวิธีการที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างค่านิยมการออมให้แก่เด็กและเยาวชนในชุมชน ทั้งนี้ การฝึกปฏิบัติจะช่วยให้เด็กและเยาวชนมีความเข้าใจและเห็นคุณค่ามากกว่าวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาการออมประเภทอื่น เป็นวิธีการฝึกความอดทน และวิธีการเรียนรู้เพื่อการพัฒนากิจกรรมการออมทรัพย์ได้เป็นอย่างดี สำหรับกิจกรรมและฐานเรียนรู้ในกระบวนการฝึกปฏิบัติในการศึกษาวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ การฝึกปฏิบัติการออมทรัพย์แบบปัญญา และการฝึกปฏิบัติการออมทรัพย์แบบปศุสัตว์ ดังนี้

1) การฝึกปฏิบัติการออมทรัพย์แบบปัญญา จากการระดมความคิดเห็นแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันระหว่างเด็กและเยาวชนในขั้นตอนการสร้างความรู้ความตระหนักและให้ความสำคัญกับการออมทรัพย์ พบว่า มีเด็กและเยาวชนกลุ่มหนึ่งมีความประสงค์ที่จะเล่นดนตรีและเรียนรู้การทำสับปรดกวน กิจกรรมการออมทรัพย์แบบปัญญาในส่วนนี้จึงประกอบไปด้วย การจัดตั้งวงดนตรี การทำสับปรดกวน และการจัดห้องสมุดโรงเรียนบ้านในสวน (แสดงดังภาพประกอบ 4)

1.1) การจัดตั้งวงดนตรี เป็นกิจกรรมที่เกิดจากความสนใจของเด็กและเยาวชน เนื่องจากเป็นค่านิยมอย่างหนึ่งของเด็กและเยาวชน โดยมีการฝึกซ้อมดนตรีเป็นประจำทุกวันในช่วงตอนเย็น ซึ่งเป็นการซ้อมแยก ทั้งนี้ เมื่อมีงานแสดงก็จะมีการฝึกซ้อมใหญ่เป็นวง ซึ่งการฝึกซ้อมนี้เด็กและเยาวชนจะมีศูนย์การจัดการศึกษาทางเลือกโรงเรียนบ้านในสวน เป็นพื้นที่คอยอำนวยความสะดวกในเรื่องสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ดนตรี อย่างไรก็ตาม

ภายหลังการดำเนินกิจกรรมไปได้ระยะหนึ่งกลับพบว่า เด็กและเยาวชนมีความสนใจที่จะฝึกซ้อมเพียงระยะเวลาหนึ่ง ทั้งนี้ เด็กและเยาวชนบางคนมีพฤติกรรมเสี่ยงเรื่องยาเสพติด มีความเกรงกลัวและไม่ไว้วางใจแกนนำศูนย์ฯ และบางคนก็ต้องยกเลิกกิจกรรมการฝึกซ้อมดนตรี เนื่องจากมีความจำเป็นที่จะต้องเลี้ยงดูครอบครัว จึงต้องออกไปทำงานทำยังชุมชนอื่น

1.2) การทำสับปรดกวน เป็นกิจกรรมที่เกิดจากความสนใจของเด็กและเยาวชนอีกกลุ่มหนึ่ง ที่มองในแง่เศรษฐกิจและฝึกประสบการณ์เพื่อนำไปใช้ต่อยอดในโรงเรียนที่ตนเรียนอยู่ อย่างไรก็ตาม กิจกรรมนี้ต้องใช้แรงงาน ความเหน็ดเหนื่อย ความอดทน และอดทนค่อนข้างมาก ส่งผลให้เด็กและเยาวชนขาดความสนใจและร่วมมือในกิจกรรมน้อยลง

1.3) ห้องสมุดโรงเรียนบ้านในสวน การจัดตั้งห้องสมุดของศูนย์การจัดการศึกษาทางเลือกโรงเรียนบ้านในสวน เป็นช่องทางหนึ่งที่เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้เข้ามาเรียนรู้และสืบค้นข้อมูลในห้องสมุด เป็นพื้นที่สำหรับแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้แก่เด็กและเยาวชนในชุมชนและผู้สนใจทั่วไป โดยจะเปิดให้บริการเป็นประจำทุกวัน โดยทุกเย็นจะมีแกนนำเด็กและเยาวชนมาเข้าร่วมกิจกรรมเป็นประจำทุกวัน ประมาณ 4-5 คน ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวอยู่ในระยะเริ่มต้นของการดำเนินงาน เป็นกระบวนการบ่มเพาะให้เด็กและเยาวชนมีค่านิยมการออมทรัพย์ด้านปัญญา เป็นวิธีการเรียนรู้ที่เสริมสร้างทักษะให้เด็กและเยาวชนค่อย ๆ ซึมซับ ค่านิยมดังกล่าว อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานดังกล่าวประสบความสำเร็จไม่มากนัก เนื่องด้วยการเปิดห้องสมุดเป็นลักษณะการดำเนินงานในเชิงตั้งรับ ทั้งนี้ ประชาชนโดยส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการอ่านน้อย เนื่องด้วยบริบททางสังคมซึ่งเป็นสังคมการเกษตร และมีการแสวงหาความรู้จากการฟังและดูตัวอย่างมากกว่าการอ่านหนังสือ

ภาพประกอบ 4 การออมทรัพย์แบบปัญญา (a) การจัดตั้งวงดนตรี, (b) การทำสัปเหรอดวน, (c) ห้องสมุดโรงเรียนบ้านในสวน
(ที่มา : คณะผู้วิจัย, ถ่ายเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2559)

2) การฝึกปฏิบัติการออมทรัพย์แบบ

ปศุสัตว์ จากความต้องการของเด็กและเยาวชนกลุ่มหนึ่งที่ประสงค์จะออมทรัพย์แบบปศุสัตว์ ศูนย์การจัดการศึกษาทางเลือกโรงเรียนบ้านในสวนจึงได้จัดสร้างฐานการเรียนรู้เพื่อบ่มเพาะให้เด็กและเยาวชนตระหนักถึงคุณค่าของการออมทรัพย์แบบปศุสัตว์ ประกอบด้วย การเลี้ยงหมูหลุมสมุนไพร การเลี้ยงไก่พื้นบ้าน การเลี้ยงวัวพื้นบ้าน และการเลี้ยงปลาตก ดังนี้

2.1) การเลี้ยงหมูหลุมสมุนไพร

สำหรับการเลี้ยงหมูหลุมสมุนไพร ศูนย์การจัดการศึกษาทางเลือกโรงเรียนบ้านในสวนได้ใช้พื้นที่ส่วนหนึ่ง เป็นจุดถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาให้เด็กและเยาวชนได้รับการเรียนรู้กระบวนการและการบริหารจัดการฟาร์มหมูขนาดเล็ก ตั้งแต่การบริหารจัดการพื้นที่คอก เพื่อให้เกิดการใช้สอยที่ดินอันก่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด นอกจากจะได้กำไรจากการขายหมูก็จะมีมูลหมูที่สามารถนำไปใส่ต้นไม้หรือขายต่อได้ในราคากระสอบละ 40 บาท วิธีการดังกล่าวถือได้ว่าเป็นการออมทรัพย์อย่างหนึ่งที่เกิดจากการลงทุน ทั้งนี้ ในกระบวนการเลี้ยงหมูหลุมสมุนไพร ศูนย์การจัดการศึกษาทางเลือกโรงเรียนบ้านในสวนมุ่งเน้นการพัฒนากระบวนการเลี้ยง ซึ่งอยู่ในระหว่างการพัฒนาทดลองเพื่อการลดต้นทุนการผลิตโดยใช้เศษวัสดุที่หาได้จากท้องถิ่นในการนำมาเป็นอาหาร ทั้งนี้ วิธีการออมทรัพย์ในรูปแบบดังกล่าวมีความคุ้มค่ามากกว่าการนำเงินไปฝากไว้กับองค์กรการเงิน เพราะอัตราผลตอบแทนที่ได้ในแต่ละปีเมื่อเปรียบเทียบกับกำไรจากการเลี้ยงหมูแล้ว

ในระยะยาววิธีการออมในลักษณะนี้จะมีมูลค่ามากกว่าการนำเงินไปเก็บไว้กับองค์กรการเงิน ซึ่งเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมเรียนรู้ภายใต้กระบวนการดังกล่าวจะค่อย ๆ ซึมซับไปเรื่อย ๆ อย่างไม่รู้ตัวตาม บทเรียนที่ได้จากการสร้างฐานการเรียนรู้หมูหลุมสมุนไพร พบว่า หากมีการดำเนินงานตามสูตรของการเลี้ยงหมูหลุมสมุนไพรที่แท้จริง ก็จะสามารถลดต้นทุนการผลิตได้จริง แต่ต้องอาศัยระยะเวลาและความสลับซับซ้อนมากกว่าการเลี้ยงหมูโดยทั่วไป ทั้งนี้ ทางศูนย์มีข้อจำกัดเรื่องบุคลากร จึงไม่สามารถดำเนินงานได้สมบูรณ์แบบตามที่คาดหวังไว้ตามตำราหมูหลุมสมุนไพร (แสดงดังภาพประกอบ 5) โดยมีค่ากล่าวบางส่วนจากเด็กและเยาวชน ดังนี้

“...วันนี้น้องมาเลี้ยงหมูกับพี่ ๆ มาเอาอาหารให้หมู...”

(แก้วตา สุขใจ, นามสมมุติ

สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2560)

“...น้องได้เอาหยวกกล้วยต้มกับข้าวเอาให้หมูด้วยวันนี้...”

(เกสร สามสี, นามสมมุติ

สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2560)

“...พี่อาทิตย์พาน้องไปเอาผักตบชวามาให้หมู...”

(สมชาย คำสอง, นามสมมุติ

สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2560)

“...ผมไปขนหยวกกล้วยกับพี่อาทิตย์ และเอามาผสมกับข้าว และปลายข้าว ต้มให้หมู...”

(ประจวบ ดอกบัว, นามสมมุติ

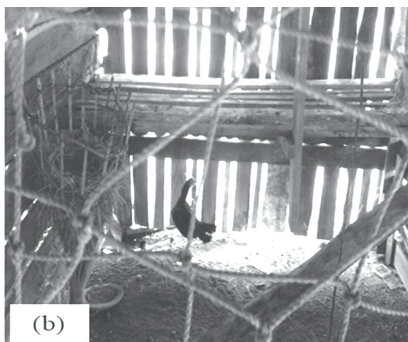
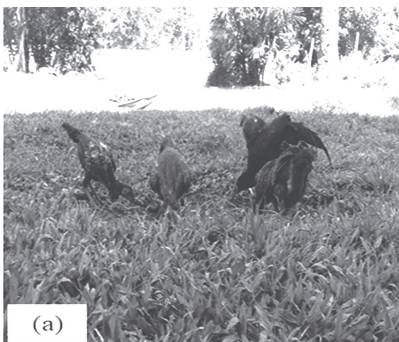
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2560)

ภาพประกอบ 5 ฐานการเรียนรู้การเลี้ยงหมูหลุมสมุนไพร
(ที่มา : คณะผู้วิจัย, ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560)

2.2) การเลี้ยงไก่พื้นบ้าน สำหรับ การเลี้ยงไก่พื้นบ้าน ศูนย์การจัดการศึกษาทางเลือกโรงเรียน บ้านในสวนได้ใช้พื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นสถานที่เลี้ยงไก่พื้นบ้าน เพื่อใช้เป็นจุดถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาให้เด็ก และเยาวชนได้รับการเรียนรู้กระบวนการและการบริหารจัดการ เช่นเดียวกับการเลี้ยงหมูหลุม ตั้งแต่การบริหาร จัดการพื้นที่คอกให้เกิดประโยชน์สูงสุด การขายไก่ การขาย มูลไก่ราคากระสอบละ 40 บาท สามารถนำไปใส่ต้นไม้ หรือขายต่อได้ วิธีการดังกล่าวถือได้ว่าเป็นการออมทรัพย์ อย่างหนึ่งที่เกิดจากการลงทุน ทั้งนี้ ในกระบวนการเลี้ยง ไก่พื้นบ้าน ศูนย์การจัดการศึกษาทางเลือกโรงเรียนบ้านในสวน มุ่งเน้นการพัฒนาวิธีการเลี้ยงซึ่งอยู่ในระหว่าง การทดลองเพื่อเพิ่มผลผลิตโดยใช้วิธีคัดเลือกสายพันธุ์ ที่ตลาดในท้องถิ่นมีความต้องการ ซึ่งจะเป็นสายพันธุ์ ไก่ชน ทั้งนี้ วิธีการออมทรัพย์ในรูปแบบดังกล่าวมีความ

ต้นทุนมากกว่าการนำเงินไปฝากไว้กับองค์กรการเงิน เพราะอัตราผลตอบแทนที่ได้ในแต่ละปีเมื่อเปรียบเทียบกับ การเลี้ยงไก่แล้ว ในระยะยาววิธีการออมในลักษณะนี้ จะมีความคุ้มค่ามากกว่าการนำเงินไปเก็บไว้กับองค์กร การเงิน ซึ่งเด็กและเยาวชนที่เข้ามาร่วมเรียนรู้ภายใต้ กระบวนการดังกล่าวจะค่อย ๆ ซึมซับไปเรื่อย ๆ อย่างไรก็ตาม การเลี้ยงไก่พื้นบ้านซึ่งเป็นรูปแบบวิธีการออมเงิน อย่างหนึ่งที่ทางศูนย์ได้สนับสนุนให้เด็กและเยาวชนได้ เรียนรู้ยังไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากข้อจำกัดใน การดำเนินงานตามกรอบกำหนดเวลาของโครงการน้อย เกินไป จึงไม่สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง แต่ ถึงแม้ว่าอย่างไรก็ตาม กิจกรรมดังกล่าวนั้นถูกบรรจุไว้ในแผนการ พัฒนาศูนย์ และจะมีการพัฒนาปรับปรุงผลการดำเนินงาน ในระยะเวลาต่อไป (แสดงดังภาพประกอบ 6)

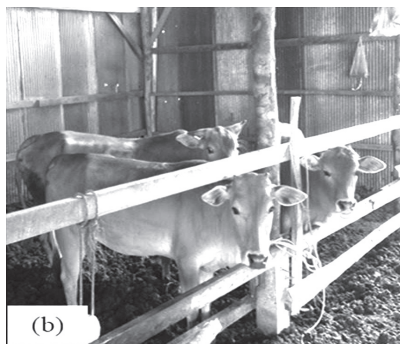
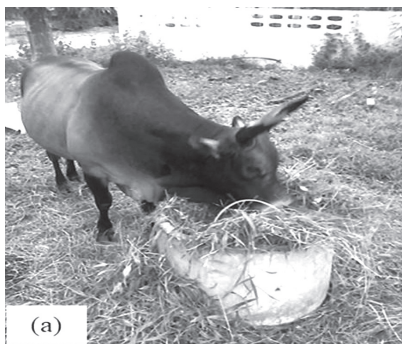

ภาพประกอบ 6 ฐานการเรียนรู้การเลี้ยงไก่พื้นบ้าน (a) แบบปล่อย, (b) แบบขังคอก
(ที่มา : คณะผู้วิจัย, ถ่ายเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2560)

2.3) การเลี้ยงวัวพื้นบ้าน สำหรับ

การเลี้ยงวัวพื้นบ้าน ศูนย์การจัดการศึกษาทางเลือกโรงเรียนบ้านในสวนได้ใช้พื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นสถานที่เลี้ยงวัวพื้นบ้าน เพื่อใช้เป็นจุดถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาให้เด็กและเยาวชนได้รับการเรียนรู้กระบวนการและการบริหารจัดการฟาร์มเลี้ยงวัวขนาดเล็ก เช่นเดียวกับการเลี้ยงหมูหลุมและไก่พื้นบ้าน นอกจากนี้จะได้กำไรจากการขายวัวแล้วก็จะมียอดวัวที่สามารถนำไปใส่ต้นไม้หรือขายต่อได้ในราคากระสอบละ 40 บาท วิธีการดังกล่าวถือได้ว่าเป็นการออมทรัพย์อย่างหนึ่งที่เกิดจากการลงทุน ทั้งนี้ในกระบวนการเลี้ยงวัวพื้นบ้านนั้น ศูนย์การจัดการศึกษาทางเลือกโรงเรียนบ้านในสวน มุ่งเน้นการพัฒนากระบวนการเลี้ยง ซึ่งอยู่ในระหว่างการทดลองเพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มจากผลผลิตโดยการใช้สายพันธุ์วัวชนที่มีลักษณะเฉพาะ

ของท้องถิ่น ทั้งนี้ วิธีการออมทรัพย์ในรูปแบบดังกล่าวมีความคุ้มค่ามากกว่าการนำเงินไปฝากไว้กับองค์กรการเงิน เพราะอัตราผลตอบแทนที่ได้ในแต่ละปีเมื่อเปรียบเทียบกับ การเลี้ยงวัวแล้ว ในระยะยาววิธีการออมในลักษณะนี้ จะมีความคุ้มค่ามากกว่าการนำเงินไปเก็บไว้กับองค์กรการเงิน ซึ่งเด็กและเยาวชนที่เข้ามาร่วมเรียนรู้ภายใต้กระบวนการดังกล่าวจะค่อย ๆ ซึมซับ อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานสำหรับฐานการเรียนรู้เพื่อสร้างค่านิยมการออมทรัพย์ในรูปแบบดังกล่าวยังไม่ประสบความสำเร็จเนื่องด้วยระยะเวลา เงินทุน และความพร้อมของบุคลากรภายในศูนย์ และด้วยเงื่อนไขดังกล่าวทางศูนย์ จึงต้องมีการจัดทำแผนเพื่อรองรับการพัฒนาปรับปรุงต่อไปในอนาคต (แสดงดังภาพประกอบ 7)

ภาพประกอบ 7 ฐานการเรียนรู้การเลี้ยงวัวพื้นบ้าน (a) แบบผูกหลัก, (b) แบบขังคอก
(ที่มา : คณะผู้วิจัย, ถ่ายเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2560)

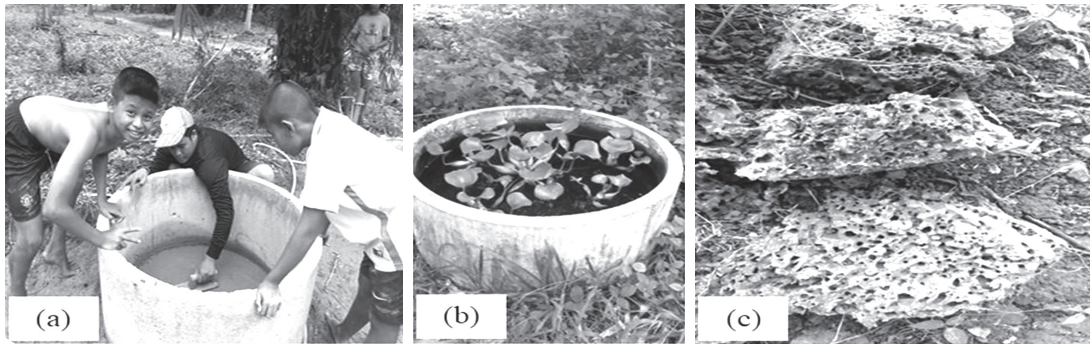
2.4) การเลี้ยงปลาตก สำหรับการ

เลี้ยงปลาตก ศูนย์การจัดการศึกษาทางเลือกโรงเรียนบ้านในสวนได้ใช้พื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นสถานที่ทำการเลี้ยงปลาตก เพื่อใช้เป็นจุดถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาให้เด็กและเยาวชนได้รับการเรียนรู้กระบวนการและการบริหารจัดการ ตั้งแต่การบริหารจัดการพื้นที่ของบ่อเพื่อให้เกิดการใช้สอยที่ดินอันก่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด นอกจากนี้จะได้กำไรจากการขายปลา ก็จะมีน้ำในบ่อปลาที่สามารถนำไปรดต้นไม้ในสวนได้ และน้ำดังกล่าวจะเป็นปุ๋ยอย่างดี วิธีการดังกล่าวถือได้ว่าเป็นการออมทรัพย์อย่างหนึ่งที่เกิดจากการลงทุน ทั้งนี้ในกระบวนการเลี้ยงปลาตกนั้น ศูนย์การจัดการศึกษาทางเลือกโรงเรียนบ้านในสวน มุ่งเน้นการพัฒนากระบวนการเลี้ยงซึ่งอยู่ใน

ระหว่างการทดลองเพื่อการผลิตต้นทุนการผลิตโดยการใช้เศษวัสดุที่ได้จากท้องถิ่นในการนำมาเป็นอาหาร เช่น รังปลวก ทั้งนี้วิธีการออมทรัพย์ในรูปแบบดังกล่าวเป็นวิธีที่เป็นไปได้ค่อนข้างมากสำหรับชุมชนนี้ เนื่องจากลงทุนน้อย ใช้พื้นที่ไม่มาก สามารถทำเป็นงานอดิเรกได้ ซึ่งเด็กและเยาวชนที่เข้ามาร่วมเรียนรู้ภายใต้กระบวนการดังกล่าวจะสามารถนำไปต่อยอดได้ อย่างไรก็ตาม ระหว่างการดำเนินงานกลับพบว่ากลุ่มเด็กและเยาวชนยังขาดการจัดการดูแลปลาดุกอย่างมีประสิทธิภาพ เด็กบางคนจะมาให้อาหารปลาเป็นประจำทุกวัน แต่เด็กบางคนไม่มาให้อาหารปลา หรือมาบ้างเป็นบางครั้ง ทั้งที่ศูนย์ฯ ได้กำชับและวางกฎเกณฑ์แล้วก็ตาม รวมถึงการทดลองยังไม่สามารถบรรลุเป้าประสงค์ตามที่วางไว้ นั่นคือ

การเลี้ยงปลาเพื่อการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้ ในกระบวนการดังกล่าวยังไม่ได้รับความร่วมมือจาก

ผู้ปกครองของเด็กเท่าที่ควร ผลจึงยังไม่ประสบความสำเร็จตามที่คาดหวังไว้ (แสดงดังภาพประกอบ 8)

ภาพประกอบ 8 สถานการณ์การเรียนรู้การเลี้ยงปลาในท่อซีเมนต์ (a) การเตรียมบ่อปลา, (b) บ่อปลา, (c) รังปลา (อาหารปลาจากท้องถิ่น)
(ที่มา : คณะผู้วิจัย, ถ่ายเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2560)

สรุปและอภิปรายผล

ผลการศึกษา พบว่า การเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาระบบวัฒนธรรมการออมของเด็กและเยาวชนโรงเรียนบ้านในสวน มีการดำเนินงานกระบวนการออมทรัพย์ 2 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนการสร้างความรู้ความตระหนัก และขั้นตอนปฏิบัติการออมทรัพย์ ส่งผลให้เด็กและเยาวชนเกิดการเรียนรู้วัฒนธรรมการออมทรัพย์แบบปัญญาและแบบปศุสัตว์ ตามวิถีวัฒนธรรมที่ปฏิบัติต่อเนื่องกันมาในชุมชน แม้ว่าจะยังไม่ประสบผลตามโครงการมากนัก อันเนื่องมาจากข้อจำกัดหลายประการ อาทิ กระบวนการมีส่วนร่วม และระยะเวลา ตลอดจนช่วงอายุของเด็กและเยาวชนมีความแตกต่างกัน แต่กระบวนการดังกล่าวก็ได้สร้างการเรียนรู้และเพิ่มเติมประสบการณ์ที่นอกเหนือจากชั้นเรียนของเด็กและเยาวชนได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของ Stringer (1999) ที่กล่าวว่า กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการมี 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) มองดู (look) คือขั้นตอนการเก็บข้อมูลและสร้างภาพ การประเมินผลในขั้นตอนนี้ ประเมินจากการอธิบายแจกแจงปัญหาจากการสำรวจ และดำเนินการกำหนดสภาพการณ์ที่ควรจะเป็น นักวิจัยจะอธิบายเรื่องราวทั้งหมดให้กับทุกคนที่เกี่ยวข้อง 2) คิด (think) คือขั้นตอนการตีความและอธิบาย ประเมินผลโดยประเมินผ่านการตีความและวิเคราะห์สถานการณ์

สะท้อนให้ผู้เข้าร่วมโครงการรู้ว่ากลุ่มควรทำอะไรต่อไป และจะสร้างความสำเร็จจากการแก้ไขปัญหาได้อย่างไร และ 3) ลงมือทำ (act) คือขั้นตอนการแก้ไขปัญหา การประเมินผลในขั้นตอนนี้ ประเมินเพื่อตัดสินคุณค่า ประสิทธิภาพที่เกิดจากการดำเนินงาน และผลลัพธ์ที่ได้จากการดำเนินกิจกรรมซึ่งเป็นการกระทำที่นำไปสู่การแก้ปัญหา และ Gerald (1983) อธิบายว่า กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการมี 5 ขั้นตอน มีลักษณะเป็นแบบวงจร ได้แก่ 1) ขั้นการวินิจฉัยปัญหา (diagnosing) เป็นขั้นตอนของการระบุปัญหาหรืออธิบายปัญหา 2) ขั้นการทำแผนปฏิบัติการ (action plan) ผู้วิจัยและสมาชิกกลุ่มร่วมกันพิจารณาปัญหาและหาทางเลือกเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ 3) ขั้นลงมือปฏิบัติ (taking action) ตามแผน 4) ขั้นการประเมินผล (evaluation) ขั้นตอนนี้ผู้ปฏิบัติการทั้งหมดร่วมกันศึกษาผลได้จากการปฏิบัติตามแผน และ 5) ขั้นระบุการเรียนรู้ (specifying learning) ภายหลังผู้ปฏิบัติงานผ่านการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ขั้นตอนที่ 1-4 นักปฏิบัติทั้งหลายต้องร่วมมือกันในการระบุข้อค้นพบที่ได้จากการเรียนรู้ในการสร้างการเปลี่ยนแปลง ซึ่งผลจากการเรียนรู้จะนำไปสู่ขั้นตอนที่ 1 ในวงจรที่ 2-3 ต่อไป (วรรณดี สุทธิธารกร, 2556) นอกจากนี้ Kurt (1946) อธิบายว่า กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินงานที่มี

ลักษณะเป็นเกลียวเวียนหรือวงจรต่อเนื่อง ในแต่ละวงจรประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตอนเตรียมการเบื้องต้น (pre-step) ได้แก่ การกำหนดจุดมุ่งหมายทั่วไป 2) การวางแผน (planning) 3) การลงมือปฏิบัติ (action) และ 4) การค้นหาข้อเท็จจริง (fact finding) (องอาจ นัยวัฒน์, 2548) ทั้งนี้การเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาระบบวัฒนธรรมการออมของเด็กและเยาวชนโรงเรียนบ้านโนสวน ภายหลังจากการดำเนินโครงการทำให้มีระบบวัฒนธรรมการออมทรัพย์สำหรับเด็กและเยาวชนเขตพื้นที่ชุมชนหมู่ที่ 4 บ้านท่าดินแดงออกตำบลวังใหม่ อำเภอปากบอง จังหวัดพัทลุง อันเป็นโครงสร้างที่มีการจัดตั้งเป็นองค์กรที่มีกลไกแบบใหม่ ประกอบด้วย ศูนย์ประสานงาน และวิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญา และมีการจัดกิจกรรมที่สนับสนุนส่งเสริมค่านิยมการออมทรัพย์ ได้แก่ การเลี้ยงหมูหลุมสมุนไพร การเลี้ยงไก่พื้นบ้าน การเลี้ยงวัวพื้นบ้าน การเลี้ยงปลาตก การเปิดให้บริการห้องสมุด และการเปิดเป็นห้องซ่อมดนตรีสำหรับเด็กและเยาวชน

ข้อเสนอแนะ

1. ในเชิงนโยบาย รัฐควรมีนโยบายการส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมบัณฑิตคืนถิ่นโดยการจัดตั้งงบประมาณสนับสนุนการสร้างศูนย์วิจัยชุมชนเพื่อการสนับสนุนส่งเสริมค่านิยมการออม โดยเริ่มจากชุมชนที่มีความพร้อมซึ่งชุมชนที่ประสบความสำเร็จจะเป็นต้นแบบให้กับ

ชุมชนอื่นต่อไป ทั้งนี้สัการออมถือว่าเป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยสร้างและส่งเสริมความมีวินัยให้แก่เยาวชนของชาติสืบไป

2. ในเชิงปฏิบัติ ควรมีการสร้างโอกาสแห่งการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในลักษณะการศึกษาทางเลือกเพิ่มมากขึ้น การดำเนินการลักษณะเช่นนี้ จะช่วยสร้างกิจกรรมให้กับเด็กและเยาวชนในการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ลดเวลาที่จะไปมั่วสุม และพฤติกรรมเสี่ยง เช่น การเสพสารเสพติด การรวมตัวเป็นแก๊งมอเตอร์ไซด์ เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันก็จะช่วยสร้างวินัยให้กับเด็กและเยาวชน และจะเป็นวิธีการเรียนรู้และปลูกฝังแนวคิด (concept) ด้านลักษณะอาชีพให้กับเด็กและเยาวชนได้อย่างดียิ่ง

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยในครั้งนี้ สำเร็จได้จากความช่วยเหลือของบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอขอบคุณคณะกรรมการขับเคลื่อนงานวิจัยทุกคนที่ช่วยกันขับเคลื่อนงานวิจัยจนบรรลุตามเป้าหมาย ขอขอบคุณแกนนำชุมชนทุกคนตลอดจนเด็กและเยาวชนที่เป็นผู้ร่วมวิจัย ขอขอบคุณศูนย์การจัดการศึกษาทางเลือกโรงเรียนบ้านโนสวนที่ให้ความอนุเคราะห์สถานที่ และขอขอบคุณกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรมที่สนับสนุนงบประมาณประจำปี 2559 เป็นทุนสนับสนุนการทำวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *เอกสารสาระหลักการและแนวคิดประกอบการดำเนินงาน กคน.: คัมภีร์ กคน.* กรุงเทพฯ: หน่วยงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- กุลิสรา กฤตวรกาญจน์. (2549). *รายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนาพฤติกรรมกรรมการออมในเยาวชนโดยใช้กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อการพัฒนา : กรณีศึกษาเยาวชนระดับอาชีวศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่.* เชียงใหม่ : คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย (2562). *รายงานนโยบายการเงิน ประจำเดือนมีนาคม 2562.* หน้า 24-26, เรื่อง วินัยทางการเงินของครัวเรือนไทยและบทบาทของ ธปท.ในการแก้ปัญหาหนี้ครัวเรือน. ค้นเมื่อ 29 พฤศจิกายน 2562. จาก https://www.bot.or.th/Thai/MonetaryPolicy/MonetPolicyComittee/MPR/BOX_MPR/BOX_2_3_MPR_TH_Mar19.pdf
- วรรณดี สุทธิธารกร. (2556). *การวิจัยเชิงคุณภาพ : การวิจัยในกระบวนการค้นคว้าทางเลือก.* กรุงเทพฯ : สยามปริทัศน์.
- วันดี หิรัญสถาพร, พรทิพย์ บุญทรง, นงลักษณ์ ลัคนทินากร และ สุรัชฎา เมฆขลา. (2558). *พฤติกรรมกรรมการออมของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี บัณฑิตพิเศษ จักรวรรดิ.* รายงานการวิจัยได้รับการสนับสนุนงบประมาณโดย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ประจำปีงบประมาณ 2558. นครปฐม : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- วิโรจน์ เกษภูมิลักษณ์ และธนภรณ์ เนื่องพลี. (2561). *พฤติกรรมและปัจจัยที่มีผลต่อการออมของผู้สูงอายุในอำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี. วารสาร Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 11(1), 3061-3074.*
- วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา. (2561). *การศึกษาทางเลือก : แนวทางที่ท้าทายในยุคปฏิรูป.* สืบค้นเมื่อ 30 กันยายน 2561 จาก http://portal.edu.chula.ac.th/nfed1/assets/Weerathep_choice.pdf
- ศิริรัตน์ ศรีพนม. (2559). *ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมกรรมการออมเงินของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ครูจันทบุรี จำกัด. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจสำหรับผู้บริหาร. วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.*
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2554). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554.* สืบค้นเมื่อ 30 กันยายน 2561. จาก <http://www.royin.go.th/dictionary/>
- องอาจ นัยพัฒน์. (2548). *วิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์.* กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Gerald, I. S. (1983). *Action Research : A sociotechnical system perspective.* Edited by G. Morgan, London : SAGE Publications.
- Kemmis, S. & McTaggart, R. (1990). *The action research reader.* Victoria : Deakin University.
- Kurt, L. (1946). *Action Research & Minority Problem. Journal of Social Issues, 2, 34-36 .*
- Stringer, E. T. (1999). *Action Research (2nd ed.).* California : SAGE Publication.